

22.4.2003

1371/4/02

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Ilkka Rautio

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Juha Haapamäki

POLIISIMIEHEN "ITSEKUULUSTELU"

1

KANTELU

A arvostelee 13.5., 31.5. ja 10.6.2002 eduskunnan oikeusasiamiehelle osoittamissaan kantelukirjoituksissa poliisin ja tuomioistuinten toimintaa kohdallaan.

A:n mukaan Hämeenlinnan kihlakunnan poliisilaitoksen toimittama esitutkinta ei ollut puolueeton ja siinä on toimittu lainvastaisesti. Erityisesti A arvostelee sitä, että hänen pyytämiinsä tutkintatoimenpiteisiin ei suostuttu ja että rikosylikonstaapeli B kuulus teli itseään todistajana, mitä A pitää epäluotettavana. A arvostelee myös vangitsemisoikeudenkäyntejään ja aiempia oikeusasiamiehen kansliasta saamiaan kanteluvastauksia.

2

SELVITYS

--

3

RATKAISU

3.1

Rikosylikonstaapeli B:n kuulustelu

A:ta on epäilty mm. useasta törkeästä huumausainerikoksesta. Asiasta on kirjattu rikosilmoitus syyskuussa 2000 ja asian tutkijana on toiminut rikosylikonstaapeli B. B on 18.2.2001 itse kirjannut kertomuksensa eräistä esitutkinnan aikaisista havainnoistaan todistajankuulustelulomakkeelle rastittaen kohdan "ilmoitettu asema esitutkinnassa". Kuulustelupöytäkirja on liitetty esitutkinta pöytäkirjaan. Totean myös, että B:tä on kuultu todistajana sekä käräjä- että hovioikeudessa.

Esitutkintalain 22 §:n mukaan kuulusteltavan on oltava itse läsnä kuulustelussa. Ennen kuulustelua on kuulusteltavalle ilmoitettava hänen asemansa esitutkinnassa. Asianomistaja ja merkitykseltään vähäisissä asioissa epäilty, joka ei kiistä rikosilmoituksen oikeellisuutta, saa kuitenkin antaa lausumansa asiamiehen välityksellä tai puhelimitse, jos tutkija katsoo, ettei siitä aiheudu haittaa ja ettei se vaaranna tutkinnan luotettavuutta. Samoin edellytyksin todistajaa saadaan tutkijan harkinnan mukaan kuulustella puhelimitse.

Kuulustelupöytäkirjasta on käytävä ilmi, miltä osin lausuma tai kertomus on annettu asiamiehen välityksellä tai puhelimitse. Asianosaiselta on otettava vastaan hänen tarjottamansa kuulustelukertomusta täydentävät kirjalliset selvitykset. Erityisistä syistä tällaisia selvityksiä voidaan ottaa vastaan myös todistajalta häntä kuulusteltaessa.

Esitutkintalaki ei tunne sellaista "itsekuulustelua", jonka B on tehnyt. Kuulusteluja koskevat säännökset pohjautuvat siihen luonnollisena pitämäni lähtökohtaan, että kuulustelija ja kuulusteltava ovat eri henkilö. Nyt kysymyksessä ei mielestäni olekaan laissa tarkoitettu todistajankuulustelu vaan vain B:n antama kirjallinen selvitys. Kirjalliset selvitykset ovat kuitenkin lain mukaan mahdollisia vain asianmukaisen todistajankuulustelun täydentämiseksi ja todistajalta sitä paitsi vain erityisestä syystä.

Vaikka tässä tapauksessa ei mielestäni ole ilmennyt aihetta epäillä B:n kertomuksen tosiasiallista luotettavuutta, totean myös, että rikoslain 15 luvun 2 § (perätön lausuma viranomaismenettelyssä) tulee sovellettavaksi vain, jos henkilö on ollut henkilökohtaisesti läsnä kuulustelussa. Näin ollen yksi tutkinnan luotettavuutta turvaava säännös ei ole sovellettavissa "itsekuulusteluun". Voin lisäksi yhtyä poliisiosaston näkemykseen siitä, että tällainen menettely on omiaan herättämään kysymyksiä tutkinnan luotettavuudesta kuten nytkin on tapahtunut.

Kuten poliisiosasto on todennut, normaalikuulustelussa kuulustelija voi tehdä havaintoja kuulusteltavan käytöksestä, jolla saattaa olla merkitystä arvioitaessa kertomuksen luotettavuutta. Lisäksi kuulustelija voi tarvittaessa esittää tarpeellisia lisäkysymyksiä, joita "itsekuulustelussa" ei välttämättä tule ajatelleeksi sekä kiinnittää huomiota kertomuksen mahdollisiin ristiriitaisuuksiin. Tällainen ulkopuolinen näkökulma jää itsekuulustelusta" puuttumaan.

On sinänsä selvää, että poliisimiestäkin voidaan kuulustella todistajana esitutkinnassa. Totean myös, että B:n "kuulustelusta" käy selkeästi ilmi, miten se on syntynyt. Kiinnitän kuitenkin edellä lausumaani viitaten rikosylikonstaapeli B:n huomiota vastaisen varalle siihen, että poliisimiestä on todistajana kuulusteltava samalla tavalla kuin ketä tahansa muutakin henkilöä.

3.2

Esitutkinta muutoin

Esitutkintalain 12 §:n mukaan asianosaisen pyytämät kuulustelut ja muut tutkintatoimenpiteet on suoritettava, jos asianosainen osoittaa, että ne saattavat vaikuttaa asiaan, ja jollei niistä aiheudu asian laatuun nähden kohtuuttomia kustannuksia.

Olen tutustunut loppulausunnot sisältävän pöytäkirjan merkintäosasta ilmi käyviin perusteluihin, joilla A:n pyytämät tutkintatoimenpiteet on hylätty. Esitutkintalaki jättää soveltajalleen harkintavaltaa sen suhteen, toimitetaanko asianosaisen pyytämät tutkintatoimenpiteet. Tässä tapauksessa katson käytettävissäni olevan selvityksen perusteella, ettei ole aihetta epäillä, että tämä harkintavalta olisi ylitetty tai että sitä olisi käytetty väärin taikka että A:han kohdistunut esitutkinta olisi ylipäätään ollut jotenkin puolueellinen.

3.3

Vangitsemisoikeudenkäynnit

A:lla on ollut mahdollisuus vangitsemisasiaa käsiteltäessä esittää ne seikat, joiden hän on katsonut tukevan vapaaksi laskemistaan. A on lukuisia kertoja kannellut käräjäoikeuden tekemistä vangitsemispäätöksistä hovioikeuteen, mutta käräjäoikeuden ratkaisuja ei ole katsottu olevan aihetta muuttaa. Käytettävissäni olevan selvityksen perusteella en katso olevan aihetta epäillä A:n vangitsemisoikeudenkäynneissä menetellyn tavalla, joka antaisi minulle aihetta toimenpiteisiin.

3.4

A:n aiemmat kanteluasiat

A ei ole esittänyt sellaisia seikkoja, jotka antaisivat minulle aihetta ryhtyä käsittelemään tai arvioida uudelleen hänen aiemmin ratkaistuja kanteluasioitaan.

3.5

Toimenpiteet

Saatan kohdassa 3.1 ilmaisemani käsityksen rikosylikonstaapeli B:n menettelyn virheellisyydestä hänen tietoonsa. Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni hänelle.

Muihin toimenpiteisiin kantelukirjoitus ei anna aihetta. Sen liitteet palautetaan oheisena.